

II. ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ (800-479 π.Χ.)

5. ΑΘΗΝΑ: ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η καταγραφή των νόμων από τον Δράκοντα ικανοποίησε ένα μέρος των πολιτών. Ωστόσο, η κοινωνία συνέχιζε να αντιμετωπίζει οξύ οικονομικό πρόβλημα· μάλιστα είναι χαρακτηριστικό ότι όσοι δεν μπορούσαν να ξεπληρώσουν τα χρέη τους, γίνονταν δούλοι.

Ποιες ήταν οι συνέπειες από τα οικονομικά προβλήματα και τις κοινωνικές ανισότητες της εποχής, τα οποία δεν μπόρεσαν να επιλύσουν οι νόμοι του Δράκοντα;

Συνέπεια των παραπάνω ήταν ότι δημιουργούνταν συνεχώς κοινωνικές αναταραχές. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα τα προβλήματα της πόλης, οι Αθηναίοι καλούν, το 594 π.Χ., στη νομοθετική εξουσία το, ποιητή και έναν από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας.

Τι γνωρίζετε για τη διάταξη του Σόλωνα που έμεινε γνωστή με τον όρο “σεισάχθεια”;

Ο όρος προέρχεται από το σείω που σημαίνει “αφαιρώ” και το ἄχθος που σημαίνει “βάρος”, επομένως πρόκειται για διάταξη που συνεπάγεται την κατάργηση των χρεών. Πιο συγκεκριμένα ο Σόλωνας, με τα σεισάχθεια:

α. απελευθέρωσε όσους είχαν γίνει λόγω χρεών και

β. απαγόρευσε στο εξής να δανείζεται κάποιος με εγγύηση την προσωπική του

Ποιες ήταν οι ευεργετικές συνέπειες από τα σεισάχθεια;

Με τα σεισάχθεια επέρχεται η λύτρωση της αγροτικής τάξης χάρη στην κατάργηση των χρεών.

Τι γνωρίζετε για τα υπόλοιπα μέτρα που πήρε ο Σόλωνας:

1. οι τέσσερις:

- οι πολίτες διαιρούνται σε τέσσερις τάξεις
- η διαίρεση στις τάξεις γίνεται με βάση το και όχι την

Οι τέσσερις τάξεις, από την ανώτερη στην κατώτερη, είναι:

- α. οι πεντακοσιομέδιμνοι, στην οποία ανήκαν όσοι είχαν εισόδημα πεντακοσίων μεδίμνων· συγκροτούσαν την υψηλότερη τάξη
- β. οι τριακοσιομέδιμνοι, δηλαδή όσοι είχαν εισόδημα τριακόσια μέδιμνα· λέγονταν και *ιππείς*, επειδή είχαν την οικονομική δυνατότητα να διατηρούν ένα άλογο
- γ. οι διακοσιομέδιμνοι: οι οποίοι είχαν εισόδημα διακόσια μέδιμνα· ονομάζονταν και *ζευγίται*
- δ. οι θήτες, που είχαν εισόδημα κάτω των διακοσίων μεδίμνων ετησίως· είχαν δικαίωμα ψήφου στην Εκκλησία του Δήμου αλλά δεν τους επιτρεπόταν να αναλάβουν κανένα δημόσιο αξίωμα.

Τι συνεπάγεται για το αριστοκρατικό πολίτευμα η εφαρμογή του κριτηρίου του εισοδήματος έναντι του κριτηρίου της ευγενούς καταγωγής;

Δεδομένου ότι η διαίρεση των πολιτών στις τέσσερις τάξεις γίνεται με βάση το εισόδημα και όχι την καταγωγή, το αριστοκρατικό πολίτευμα σταδιακά αποδυναμώνεται. Η συμμετοχή των πολιτών στα διάφορα αξιώματα γίνεται πλέον με κριτήριο την τάξη στην οποία αυτοί ανήκουν (στην εκάστοτε τάξη ανήκουν με κριτήριο το **εισόδημα** και όχι την καταγωγή τους). Επομένως, απαλείφθηκε ο περιορισμός της καταγωγής, που εμπόδιζε αυτούς που πλούτιζαν από κάποιο επάγγελμα να ανέλθουν σε ανώτερες κοινωνικές τάξεις, να γίνουν πολίτες και να αναλάβουν αξιώματα. Συνεπώς, αποδυναμώνεται το αριστοκρατικό πολίτευμα, καθώς εκείνο στηριζόταν μέχρι τότε στη δύναμη που έδινε η αριστοκρατική καταγωγή και όχι ο πλούτος που είχε κερδίσει κάποιος, έστω και ταπεινής καταγωγής, με την αξία και την εργασία του.

2. η του Δήμου:

- στην Εκκλησία του Δήμου συμμετέχουν όσοι έχουν συμπληρώσει το έτος της ηλικίας τους
- διευρύνεται ο πολιτικός ρόλος της Εκκλησίας του Δήμου

3. η Βουλή των:

- προετοιμάζει τα θέματα που συζητούνται στη συνέλευση του λαού, την Εκκλησία του Δήμου

Η Βουλή των Τετρακοσίων ήταν πιο δημοκρατική σε σύγκριση με τον Άρειο Πάγο, καθώς στον τελευταίο συμμετείχαν μόνο πεντακοσιομέδιμνοι που είχαν θητεύσει ως άρχοντες και είχαν εκλεγεί από τον ίδιο τον Άρειο Πάγο. Αντίθετα, η Βουλή των Τετρακοσίων:

- είχε 400 εκλεγμένα μέλη
- τα μέλη της προέρχονταν και από τις τάξεις των ιππέων και των ζευγιτών
- η θητεία κάθε βουλευτή ήταν ετήσια
- και οι τέσσερις φυλές της Αθήνας αντιπροσωπεύονταν ισότιμα, με εκατό βουλευτές η καθεμιά.

4. το Δικαστήριο της

- στην Ηλιαία συμμετέχουν με άτομα από όλες τις τάξεις

Πού στόχευε η δημιουργία της Ηλιαίας;

Η δημιουργία ενός δικαστηρίου στο οποίο θα είχαν τη δυναότητα να συμμετέχουν όλοι οι ελεύθεροι πολίτες, με κλήρωση και όχι περιορισμό ως προς την τάξη στην οποία ανήκαν, αποτελούσε ένα μέτρο το οποίο συνέβαλε στην καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης και την εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων.

Η Ηλιαία αποτελεί ένα λαϊκό δικαστήριο με πολλά μέλη και ως εκ τούτου λειτουργεί ως αντίβαρο του Άρειου Πάγου σε θέματα απονομής δικαιοσύνης. Η ύπαρξη της Ηλιαίας έδωσε τη δυνατότητα σε κάθε πολίτη να καταγγέλλει στον Άρειο Πάγο οποιονδήποτε, ακόμα και κάποιον άρχοντα.

Ο Σόλωνας πήρε μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα μέτρα:

α. Ψηφίζεται νόμος με τον οποίο όσοι δεν παίρνουν σαφή θέση πάνω στα κοινωνικά και πολιτικά θέματα, στερούνται των πολιτικών τους δικαιωμάτων· με το συγκεκριμένο μέτρο ενισχύεται η ενεργός συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.

β. Καταργείται η προίκα, ορίζοντας πως η νύφη έχει μόνο τρία φορέματα και διάφορα σκεύη μικρής αξίας· σκοπός του εν λόγω μέτρου είναι η ενίσχυση του γάμου, ο οποίος δεν γίνεται πλέον για να πάρει κάποιος μισθό ή να κάνει μια εμπορική συμφωνία, αλλά για τη δημιουργία οικογένειας.

Ποια ήταν η αντίδραση των Αθηναίων για τη λήψη των μέτρων από το Σόλωνα;

Τα μέτρα του Σόλωνα:

- ανακούφισαν τη λαϊκή τάξη από τα χρέη
- εξασφάλισαν την ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών στην εξουσία και τα αξιώματα
- **εξίσωσαν**, σε πολλές περιπτώσεις, **τους πλούσιους** (εκείνους δηλαδή που είχαν αποκτήσει πλούτο με την εργασία τους) **με τους ευγενείς** (εκείνους δηλαδή που ήταν κληρονόμοι αριστοκρατικών τίτλων και ανάλογης περιουσίας)

Ωστόσο, τα προβλήματα δεν έλειψαν καθώς:

- η γη εξακολουθούσε να βρίσκεται στα χέρια λίγων, επομένως, το αίτημα για ξαναμοίρασμα της γης ήλθε και πάλι στην επιφάνεια
- πολλοί ήταν εκείνοι που συνέχισαν να παραπονιούνται για τους νόμους του Σόλωνα, άλλοτε κατηγορώντας κάποιους από αυτούς και άλλοτε ζητώντας διευκρινήσεις

Ο Σόλων, επειδή δεν ήθελε να αλλάξει τους νόμους του, αλλά ούτε και να προκαλεί δυσαρέσκειες με την παρουσία του, ταξίδεψε για εμπορικούς λόγους (αλλά και για να δει τα αξιοθέατα) στην Αίγυπτο, λέγοντας πως δεν επιστρέψει πριν περάσουν δέκα χρόνια.

Τι γνωρίζετε για την τυραννία του Πεισόστρατου:

Ένας ευγενής, ο , εκμεταλλεύεται την κατάσταση δυσαρέσκειας που επικρατεί, τις κοινωνικές ταραχές αλλά και την απουσία του Σόλωνα. Με τη συμπαράσταση του λαού, καταλαμβάνει την εξουσία και επιβάλει το πολίτευμα. Κατά τη διακυβέρνησή του, ο Πεισόστρατος:

- α. στερεί από τους Αθηναίους που είχαν κατακτήσει με αγώνες
- β. συνδέει το όνομά του με σημαντικά εξωραϊστικά (Εννεάκρουνος πηγή, νέα Αγορά, τελεστήριο της Ελευσίνας)
- γ. συνδέεται με την προσπάθεια για δημιουργία

Μετά το θάνατό του, την εξουσία ανέλαβε ο γιος του Ιππίας. Οι Αθηναίοι ανατρέπουν τον Ιππία το 510 π.Χ. Ακολουθεί πολιτική διαμάχη από την οποία ευνοούνται οι οι οποίοι, με αρχηγό των Κλεισθένη, προχώρησαν σε ενέργειες που θεμελίωναν τη δημοκρατία στην Αθήνα.

Πώς χωρίστηκε ο πληθυσμός της Αττικής από τον Κλεισθένη; Ποιο ήταν το αποτέλεσμα του χωρισμού αυτού;

Με τον Κλεισθένη, αντί για τις τέσσερις τάξεις, έρχεται η δημιουργία των δέκα

- τα μέλη κάθε φυλής προέρχονται από δέκα δήμους της Αττικής
- σε κάθε φυλή ανήκουν πολίτες από διάφορες περιοχές
- οι πλούσιοι ευγενείς έπαψαν να αποτελούν μόνοι τους μια ισχυρή τάξη, αλλά αναμείχθηκαν με τους υπόλοιπους πολίτες

Ποιο είναι το αποτέλεσμα από το χωρισμό των πολιτών σε δέκα φυλές;

Το αποτέλεσμα είναι ότι πλέον **η συγγένεια και η καταγωγή** έπαψαν να παίζουν ρόλο στην πολιτική ζωή της Αθήνας, καθώς οι πολίτες αναμειγνύονται πιο πολύ και έτσι **δίνεται η δυνατότητα σε περισσότερους να έχουν μερίδιο στη διακυβέρνηση του κράτους.**

Εκτός από τις δέκα φυλές, ποια άλλα μέτρα πήρε ο Κλεισθένης;

1. η Βουλή των

- η Βουλή των Τετρακοσίων αυξάνεται κατά εκατό μέλη και γίνεται Βουλή των Πεντακοσίων

- έργο της βουλής ήταν να προετοιμάζει τα θέματα που θα συζητούσε η Εκκλησία του Δήμου

Τα μέλη της Βουλής των Πεντακοσίων έβγαιναν κάθε χρόνο με κλήρο, 50 από κάθε φυλή· επομένως, όλοι οι πολίτες είχαν πιθανότητα να γίνουν κάποτε βουλευτές.

2. οι δέκα

- η ύπαρξη δέκα στρατηγών (έναντι ενός μόνο πολέμαρχου στη προηγούμενη μορφή του πολιτεύματος), στόχο είχε την προστασία των πολιτών από τον κίνδυνο αύξησης της δύναμης του πολέμαρχου στρατηγού.

Οι δέκα στρατηγοί εκλέγονταν από την Εκκλησία του Δήμου. Ο ρόλος τους ήταν ουσιαστικός, καθώς διοικούσαν όχι μόνο το στρατό αλλά και το ίδιο το κράτος.

3. η Εκκλησία του Δήμου:

- ενισχύεται πλέον ο ρόλος της Εκκλησίας του Δήμου, η οποία γίνεται κυρίαρχο σώμα και εκεί λαμβάνονται οι πιο σοβαρές αποφάσεις

4. ο νόμος του

- τέθηκε σε ισχύ ο νόμος του οστρακισμού, σύμφωνα με τον οποίο:

- κάθε πολίτης έγραφε πάνω σε ένα κομμάτι από σπασμένο αγγείο (όστρακο) το όνομα του πολιτικού που τον θεωρούσε πιο επικίνδυνο για τη δημοκρατία

- μετρούσαν κατόπιν τα όστρακα και εξόριζαν για 10 χρόνια όποιον είχε συγκεντρώσει 6.000 όστρακα με το όνομά του.

Για ποιο λόγο ο Κλεισθένης ψήφισε το νόμο του οστρακισμού;

Ο συγκεκριμένος νόμος εφαρμόζεται εξαιτίας της καχυποψίας που προκαλούν όσοι κατέχουν ισχυρές θέσεις. Επομένως, ο Κλεισθένης ψήφισε το νόμο του οστρακισμού, στην προσπάθειά του να ενισχύσει τη λαϊκή εξουσία.

Ποια ήταν τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων του Κλεισθένη;

Τα μέτρα του Κλεισθένη: α. έκαναν προσιτά στους πολίτες όλα τα αξιώματα, β. εξασφάλισαν τη λαϊκή συνοχή, γ. αφύπνισαν το ενδιαφέρον του πολίτη για τα κοινά και δ. θεμελίωσαν το δημοκρατικό πολίτευμα στην Αθήνα.